

HET LEVEN VAN LOUIS PASTEUR

DOOR

J. C. PELLE.

(Slot van bladz. 96.)

Eigenaardig was de invloed die de onderzoekingen van PASTEUR op de theologie uitoefenden. Te vergeefs had hij gezegd dat hier noch godsdienst, noch filosofie, noch atheïsme, noch materialisme, noch spiritualisme aan 't woord was, dat hij evengoed bereid was geweest om, als zijne onderzoekingen het hem hadden geleerd, te verklaren dat er wél een spontane voorttelling was. — Zijn stellingen werden gebruikt door priesters en filosofen, om ongelooovigen en atheïsten te bekeeren. Maar — ieder was en is ook niet in staat om wetenschap en godsdienst binnen haar eigen grenzen te houden, zooals PASTEUR dat deed.

In den zomer van 1865, toen PASTEUR door den Minister van Landbouw en Nijverheid met een wetenschappelijk onderzoek in zake de zijde-industrie belast was en zich te Alais bevond, werd hij in aller haast per telegram naar Arbois, naar zijn vader geroepen. 't Was een lange reis en zorgvolle gedachten kwamen in hem op. Daar, in dat kleine huis was zijn geliefde moeder en ook zijn eenjarig dochtertje JEANNE gestorven. Zou een nieuw verlies hem treffen? Bij zijn aankomst kon hij alleen de reeds gesloten kist nog zien waarin zijn vader was neêrgelegd.

Zijn vader, die nu rusten ging op het kerkhof van Arbois, zou toch in de herinnering der menschen blijven leven door de uitstekende opvoeding, die hij aan zijn zoon had gegeven. 'sAvonds in de ledige kamer boven de leerlooierij schreef PASTEUR aan zijne vrouw en kinderen:

»Wij hebben van morgen onzen lieven grootvader naar zijn laatste rustplaats gebracht. Zijn graf is dicht bij dat van JEANNE. Hoe

gaarne had ik hem nog eens teruggezien! Gedurende 30 jaren ben ik zijn voortdurende en bijna eenige zorg geweest. Ach, hoe gelukkig dat ik hem althans eenige voldoening heb kunnen schenken. Juist toen ik schreef, lieve kinderen, om te bidden voor uw grootvader te Arbois, is hij de eeuwige rust ingegaan”.

In dezen tijd bewerkte PASTEUR met zijn vroegeren leermeester — thans collega — DUMAS een editie van de werken van LAVOISIER en in September 1865 moest PASTEUR weer een zijner geliefden naar het kerkhof te Arbois brengen — zijn tweejarig dochtertje CAMILLE. Waarlijk, ook de schaduwzijde van het leven werden den geleerde niet gespaard; telkens verduisterde het verdriet als een donkere wolk de zon, die zoo helder zijn levenspad bestraalde, telkens kwam de dood en riep hem toe — evenals oudtijds een slaaf den op zijn zegekar gezeten romeinschen imperator — »bedenk, dat gij een mensch zijt”.

En hij zelf hief zich telkens, na iederen slag, weer op, door de reuzenkracht van zijn geest en door het telkens door hem herhaalde woord, dat menschen nuttig en volkeren groot maakt — laboremus! (laat ons arbeiden).

De laatste maanden van 1865 waren verschrikkelijke maanden; komende van Egypte was te Marseille de cholera uitgebroken en maakte in de maand October niet minder dan 200 slachtoffers per dag te Parijs.

PASTEUR maakte in dien tijd een ijverige studie van deze verschrikkelijke ziekte. Gansche dagen bracht hij met CLAUDE BERNARD en SAINTE CLAIRE DEVILLE in 't groote hospitaal Lariboisière door, waar tal van lijders lagen.

Gelukkig duurde de epidemie slechts kort, want in December was zij geheel uitgewoed.

Niet lang daarna viel PASTEUR een zeer groote onderscheiding te beurt. NAPOLEON III, die de wetenschap lief had, noodigde PASTEUR uit acht dagen op zijn paleis te Compiègne door te komen brengen.

Op de groote receptie, die den eersten avond ten paleize werd gehouden, was de diplomatieke wereld vertegenwoordigd door M. DE BUDBERG, ambassadeur van Rusland, en M. DE GALTZ, ambassadeur van Pruissen.

Bij de keizerin bevonden zich Mad^{lle} BOUVET, lectrice der keizerin, de arts DR. LOUGET, de schilders PAUL BAUDRY en PAUL DUBOIS

en de bekende architect VIOLLET-LE-DUC. Verder een schaar van hofdames en kamerheeren.

De andere dagen werden met jachtpartijen en feesten doorgebracht en PASTEUR kon niet nalaten de verzuchting te slaken: »je ne m'ennuie jamais que quand on m'amuse».

Maar — gelukkig hij had zijn microscoop en als hij het gewoel van het hof was ontvlucht, zat hij in zijn kamer en was bezig aan een wijnonderzoek, bespiedend de mycodermen. Op Zondagnamiddag werd PASTEUR zelfs uitgenoodigd om voor keizer en keizerin en het gansche hof eenige eenvoudige explicaties te geven van de nieuwste ontdekkingen op zijn terrein en die hofwereld vermoedde op dat oogenblik zeker niet, dat de kleinste ontdekking, gedaan in het laboratorium van PASTEUR, langer, veel langer, zou duren, dan het schitterend decor en de verbazende weelde van het paleis de Tuilleries, van Fontainebleau en van Compiègne.

Na dit intermezzo zette PASTEUR zijn werkzaam leven voort en wijdde al zijn krachten aan het bestudeeren van den zijdegeworm en den wijn, twee kapitale middelen van bestaan voor Frankrijk, die dikwijls door ziekten der wormen en der wijngaarden kwijnden. Dit te verhelpen was een der idealen van den arbeidzamen man en daartoe bracht hij, evenals vroeger, vaak lange tijden te Alais door, in 't hartje van de zijde-industrie. Een en ander geschiedde dan natuurlijk op last van den Minister van Landbouw.

En weer zou hij uit dezen werkkring teruggeroepen worden door droeve omstandigheden. Zijn 12½ jarig dochttertje CECILE bezweek 23 Mei 1866 plotseling aan den typhus — en weer opende het kerkhof van Arbois zijn poorten voor een der dierbaarste panden van PASTEUR.

Daar lag zijn moeder en daar lagen zijne beide andere kinderen JEANNE en CAMILLE en daar lag zijn vader, JOSEPH PASTEUR, die den bodem van Frankrijk had verdedigd als soldaat en gewerkt had aan den roem van het vaderland door de opvoeding van zulk een zoon; daar sloiep hij zijn laatste slaap bij zijne kleinkinderen.

Gewis, op dit kerkhof heeft PASTEUR, bij al wat hij reeds ondervonden had, het bitterste leed der ziel leeren kennen.

En toch is gelukkig die geslagen man niet verslagen; hij bleef, zooals eenmaal zijn oude leermeester en vriend BIOT dat gezegd had, »alles verlichten wat hij aanraakte», ook den geest en het hart van ieder die met hem in aanraking kwam.

In 1869 behaalde PASTEUR een hoofdprijs op de wereldtentoonstelling voor zijn studiën over den wijn. Den 1^{en} Juli van dat jaar werden de prijzen door den keizer zelf uitgereikt. Toen bood »Paris la belle'' een indrukwekkend schouwspel aan. De centrale allée van den Jardin des Tuilleries, de »Place de la Concorde'', de lange »Avenue des Champs-Élysées'', waren gevuld met régimenten, escadrons keizerlijke en nationale garde van Parijs. De schoonste costumes en de prachtigste decoraties en wapens schitterden in 't heldere zonnelicht en in een rijtuig, bespannen met 8 paarden, geëscorteerd door zijne schitterende hemelsblauw gekleede garde, begaf zich de keizer naar het Palais de l'Industrie. Op den keizerlijken stoet volgden de sultan ABDOEL AZIS en de erfprins, daarna verscheidene vreemde prinsen: de prins van Pruisen, van Italië, prins HUMBERT; de hertog en hertogin van Aosta, de groothertogin MARIE van Rusland, enz., enz. In 't paleis beklom de keizer den troon, die in de groote zaal stond, waar amphitheatersgewijze 17.000 menschen plaats hadden gevonden.

De keizer hield een toespraak, wees op de adelaars, die den wand versierden en die met olijftakken waren omslingerd als 't symbool van kracht en van vrede, en toen kwamen de bekroonden, drie en zestig in getal, bij 't oproepen van hun naam en ontvingen ze uit de hand van den keizer de onderscheiding, hun te beurt gevallen.

Bij deze gelegenheid ontving onder donderend gejuich o.a. FERDINAND DE LESSEPS zijn onderscheiding voor de doorgraving van de landengte van Suez. Op hem volgde PASTEUR, indrukwekkend door zijn ernstig en bleek gelaat. Een ooggetuige schreef: »al de ernst van een gansch leven stond op dat gelaat, in dien strengen, bijna droevigen blik te lezen''. Na de plechtigheid, toen het keizerlijk cortège het Palais de l'Industrie verliet, zong een enorm groot koor, begeleid door een prachtig orkest: »Domine salvum fac imperatorem''. (»Heer bewaar den Keizer!'')

Ik kan hier alleen melding maken van verschillende aangelegenheden in 't leven van PASTEUR; die op zichzelf vaak zeer interessant zijn, doch in een schets als deze korthedshalve met enkele woorden moeten worden afgehandeld.

Zijn ernstige ziekte in 1861, waarvan hij tegen alle verwachting gelukkig herstelde, de oorlog van '70 en de belegering van Parijs; tijdens welke hij te Arbois vertoefde, de belangrijke vergrooting

van zijn laboratorium van gouvernementswege, de terugzending van zijn diploma als doctor in de medicijnen *honoris causa*, aan de Universiteit te Bonn, na den oorlog van '70, de eervolle aanbieding van een leerstoel in de chemie aan de Universiteit te Pisa, voor welke hij bedankte — dit alles zou stof geven tot ellenlange beschouwingen; doch wij moeten ons beperken tot de hoofdzaken in dit rijke leven.

PASTEUR was beroemd en zijne onderzoekingen en ontdekkingen werden geprezen als: »la gloire de notre siècle et le salut des générations à venir". In 't begin van 1873 werd PASTEUR benoemd tot professor aan de medische faculteit te Parijs, welke benoeming hij dankbaar aanvaardde. Ook het gouvernement van Frankrijk liet zich niet onbetuigd in bewijzen van waardeering van den grooten geleerde. Als een nationale belooning voor de »découvertes de Monsieur PASTEUR qui, après avoir éclairé d'un jour nouveau l'obscur question des fermentations et du mode d'apparition des êtres microscopiques, ont révolutionné certaines branches de l'industrie, de l'agriculture et de la pathologie", werd hem een levenslang pensioen van 12.000 francs toegekend, dat bij overlijden voor de helft op de weduwe PASTEUR zou overgaan.

Dit was evenwel geen reden voor PASTEUR om op zijn lauweren te gaan rusten. Niet uit alle macht werken was voor PASTEUR het verliezen van zijn levensdoel.

Geen groote soirées, geen theaters waar le Tout-Paris te vinden was, werden door PASTEUR bezocht. In den familiekring of in 't laboratorium was hij altijd te vinden.

Hij ging geregeld om 10 uur naar bed en was geregeld 's morgens 8 uur present in zijn laboratorium.

Hij kende het geheim dat alleen een regelmatig leven de bron kan zijn van een steeds gelijke levenskracht.

In 1876 vertegenwoordigde hij Frankrijk op een groot internationaal, wetenschappelijk congres te Milaan.

Op het afscheidsbanket sloeg PASTEUR in naam van Frankrijk een schitterenden toast »à la lutte pacifique de la science".

Ongeveer sedert dien tijd was zijn gansche studie gewijd aan den oorsprong van besmettelijke en epidemische ziekten.

In alle streken van Frankrijk, ook in Rusland, woedde jaarlijks de »Charbon", eene ziekte, die gansche kudden schapen met bloedzweren aantastte en een enorme sterfte onder deze dieren teweeg bracht.

Ten slotte werden paarden, runderen, schapen en ander vee aangetast door deze vreeselijke ziekte, terwijl de besmetting ook op menschen werd overgebracht.

IJverig waren de onderzoekingen van PASTEUR en vele wetenswaardige dingen werden daardoor aan 't licht gebracht; doch vooral belangrijk waren ze voor de wijze waarop medici deze en dergelijke ziekten op aansporing van PASTEUR begonnen te behandelen.

Inenting werd toegepast en verrassend waren de resultaten.

Drukker en drukker werden de bezoeken van PASTEUR aan de hospitalen. Zijn dagen werden nu verdeeld tusschen het laboratorium en het hospitaal.

En toch was het zoo onaangenaam voor dien fijngevoeligen man in die hospitalen; dat lijden van anderen greep hem altijd ten eerste aan en vaak verliet hij ziek het hospitaal — om den volgenden dag toch weer terug te keeren, uit liefde voor de wetenschap, uit waar medegevoel met het lijden der menschheid.

Behoeven we u te zeggen dat PASTEUR tegenwerking ondervond?

Men bespotte hem, die overal microben zag, overal bacteriën, en er bijna overdreven voor waakte en er tegelijk tegen streed.

Men noemde hem »ultra-microscopique”. Doch met een heiligen toorn trad PASTEUR tegen hen op en streed steeds heviger tegen de »toute puissance microbienne”. De kraamvrouwenkoorts, die vroeger duizende slachtoffers eischte, werd met succes door hem bestreden en geen grooter voldoening kende de goede PASTEUR, dan te zien dat niet zoovele moeders meer werden weggerukt van de wieg harer zuigelingen.

En bij al dien arbeid bleef PASTEUR ook voor zijne huisgenooten tijd overhouden. Zijn zoon en zijn dochter waren intusschen gehuwd en allen genoten van zijn gezelligen omgang en de teedere liefde waarmee hij de zijnen liefhad.

Gedurende 1880 schreef PASTEUR een verhandeling: »Sur les maladies virulentes et en particulier sur la maladie appelée vulgairement choléra des poules”. Nog dat zelfde jaar gaf de vreeselijke pest, uitgebroken op een dorpje aan de Wolga in 't district Astrakan, die 30 à 40 slachtoffers per dag eischte, aan PASTEUR aanleiding tot vele onderzoekingen ook op dit gebied.

Inenting op inenting werd gedaan en vele verrassende resultaten waren er het gevolg van. In Mei 1882 vinden we hem druk bezig met het bestudeeren van de hondsdoelheid.

Op tal van honden werden door hem proeven van inenting genomen.

Midden in dien reusachtigen arbeid van PASTEUR stierf zijn vriend, zijn medearbeider, HENRI SAINTE-CLAIRE DEVILLE.

De schoone rede, die PASTEUR hield aan het graf van zijn boezemvriend, bewijst hoe fijn-gevoelend, hoe groot van ziel en hoe sympathiek PASTEUR was.

In Augustus van dat zelfde jaar zien we PASTEUR als vertegenwoordiger van Frankrijk op het internationaal medisch congres te Londen. Daar in die groote zaal van Saint-James werd PASTEUR als een vorst met luide hoera's begroet en sprak sir JAMES PAGET, in tegenwoordigheid van vele geleerden en vorsten, in zijn openingsrede over de groote ontdekkingen van PASTEUR.

Enorm waren de toejuichingen van deze kolossale vergadering.

De nieuwsbladen schreven over PASTEUR en zijn werk, huldigden hem als priester der wetenschap: »le microbe seul est éternellement vrai et PASTEUR est son prophète. Travailleur infatigable, chercheur sagace, expérimentateur précis et brillant, logicien implacable, apôtre enthousiaste" en duizende andere vereerende bijnamen werden gegeven aan den geleerde, terwijl van andere zijde een levendig protest uitging tegen zijn vivisectie op groote schaal (ook in dit opzicht niets nieuws onder de zon!)

PASTEUR was geen voorstander van veel uiterlijk vertoon. Zoo reisde hij dikwijls incognito, bijv. in September 1881 naar Bordeaux, waar de gele koorts hevig was uitgebroken. Nooit was hij bang voor besmetting; integendeel, hij noemde het leven te midden van het gevaar, het ware, het groote, het opofferende, het vruchtbare leven.

Alleen het kleine, egoistische onvruchtbare leven vreest besmetting en bouwt in zijn halve wetenschap onrustbarende theorieën op, die door enkele dwazen grif worden aangenomen en verbreid.

In 1882 werd hij lid van de »Académie Française", de hoogste onderscheiding in Frankrijk.

Den 29^{en} April hield hij zijn schitterende rede tegen het positivisme en werd door RENAN, die voorzitter der Academie was, begroet.

Schoon, onovertreffelijk schoon zijn de redevoeringen bij deze gelegenheid door die beide beroemdheden gehouden.

Daar stond PASTEUR in zijn toga, versierd met groene zijde en het koord van het legioen van eer. Hij zag bleeker nog dan gewoonlijk, doch vol gloed en overtuiging was zijn machtige oppositie tegen het positivisme.

De woorden van RENAN waren eveneens welsprekend, al stonden ze lijnrecht tegenover het geloovig getuigenis van PASTEUR.

Den 25^{en} Juli werd hem een medaille overhandigd, gegraveerd door ALPHÉE DUBOIS, met het profil van PASTEUR en aan den anderen kant de woorden: »A LOUIS PASTEUR, ses confrères, ses amis, ses admirateurs”.

DUMAS was voorzitter der commissie belast met de overhandiging.

Deze commissie ging dien Zondag naar de rue d’Ulus, waar PASTEUR in den huiselijken kring werd aangetroffen.

De speech van DUMAS was hartelijk, weinig woorden verspillend aan het releveeren der verdiensten van PASTEUR; immers, dat was niet meer noodig en met tranen in de oogen sprak deze zijn dank uit en noemde daarbij DUMAS voortdurend: »mon cher maître”.

Hetzelfde jaar hield hij op het Internationaal hygiënisch Congres te Genève eene redevoering over smetstoffen. Eigenaardig was de hulde, die hem in 1883 werd gebracht.

Hij werd uitgenoodigd om in ’t stadje Aubenas in ’t departement Cantal te komen, om daar den dank te aanvaarden der boeren, wier vee, dank zij PASTEUR, nu niet meer jaarlijks werd bezocht door die verschrikkelijke bloedzweren. ’t Was er landbouwtentoonstelling.

PASTEUR trok er heen met zijn familie.

De burgemeester hield een speech, bood hem namens de boeren een reusachtigen bronzen coupe aan, van onderen voorstellende een groep dartele runderen en schapen en daarboven een instrument, zeker voor de eerste maal tot kunstvoorwerp verheven — een inentingsspuutje!

De boeren schreeuwden hoera! drukten hem de hand en riepen: »Vive PASTEUR, vous m’avez sauvé mon bétail”.

De Fransche minister wilde niet onderdoen: hij bracht het pensioen van 12000 francs, in 1874 aan PASTEUR toegekend, op 25000 francs met bepaling dat dit bedrag op de weduwe en daarna op de kinderen zou overgaan.

Den 14^{en} Juli had een plechtige gebeurtenis plaats: een gedenksteen werd aangebracht aan ’t huis te Dôle, waar den 27sten Dec. 1822 LOUIS PASTEUR werd geboren.

De bewoners van Dôle, trotsch op hun gewezen stadgenoot, hadden hem deze hulde bereid. O, wat ging er veel om in ’t hart van PASTEUR, toen hij na zooveel jaren die leerlooierij weer bezocht!

De burgemeester hield een toespraak.

PASTEUR antwoordde dat die eer, tijdens zijn leven, ontijdig en te groot was. »L'amour de la science et le culte du foyer paternel sont les deux grandes choses, qui ont fait à la fois la passion et le charme de ma vie», zoo sprak hij en aandoenlijk was het den grooten man met tranen in zijn stem te hooren uitroepen:

»Oh! mon père et ma mère! Oh! mes chers disparus, qui avez si modestement vécu dans cette petite maison, c'est à vous que je dois tout!»

Hoe meer wij ons verdiepen in het leven van PASTEUR, hoe meer we zien dat hij waarlijk een groot man, groot in den hoogsten zin van het woord is geweest.

Toen de gansche wereld hem prees, had hij nog twee groote wenschen.

Ten eerste: De studie der hondsdoelheid nog verder voort te zetten.

Ten tweede: Zijne leerlingen zoo ver te brengen, dat ze straks zijne opvolgers konden zijn.

PASTEUR maakte geen geheim van zijne ontdekkingen. Honderden werden zijne leerlingen en gingen straks heen, als ware zendelingen, om de nieuwe wetenschappen en methoden te verspreiden.

Den 11^{en} April 1884 stierf J. DUMAS, de geachte leermeester en vriend van PASTEUR. 't Was juist op den avond vóór het vertrek van PASTEUR naar Edinburg, waar hij afgevaardigde was voor de Academie bij het 3^e eeuwfeest dier beroemde Schotsche Universiteit.

't Was een officieele reis en hoe het PASTEUR ook ter harte ging, hij kon zijn ouden leermeester, raadgever en vriend, niet naar den doodenakker begeleiden.

PASTEUR ontving te Edinburg het doctoraat in de rechten en een groote ovatie in eene vergadering van niet minder dan 5000 personen.

's Avonds op het groote banket sprak PASTEUR met zijn gewoon »ignis dicendi» en bracht ook hulde aan de nagedachtenis van DUMAS.

Ik moet hier weér herhalen wat ik reeds meermalen heb gezegd: ik kan hier slechts hoofdtrekken geven uit het leven dat ik behandel. Het kostte mij bepaald strijd om niet te bezwijken voor de verleiding, om u die schoone toasten woordelijk weér te geven, want ze zijn ons gelukkig bewaard gebleven. Doch mijn bestek laat het niet toe en ik moet mij tevreden stellen met te zeggen, dat ze schoon zijn.

In 1884 vertegenwoordigde PASTEUR Frankrijk op het internationaal medisch congres te Kopenhagen.

Bij die gelegenheid werd hij voorgesteld aan den koning en de koningin van Denemarken.

Den 6^{en} Juli 1885 had er een gewichtige gebeurtenis plaats.

Toen voor de eerste maal heeft PASTEUR zijn inentings-methode toegepast op een mensch. Een jong Elsasser van negen jaar, JOSEPH MEISTER genaamd, den vorigen dag door een dollen hond verschrikkelijk gebeten en door zijn moeder onmiddellijk naar PASTEUR gebracht, werd door dezen ingeënt. In ongeloofelijke spanning wachtte PASTEUR de dingen af die komen zouden.

En — de proef gelukte; na een behandeling van tien dagen, waarin twaalf inentingën plaats hadden, was het succes volkomen. Vreeselijke nachten waren het, die PASTEUR doorbracht — maar heerlijke vreugde ook toen hij den jongen aan zijn moeder kon meegeven en de jonge MEISTER een dankbaren zoen gaf aan „son cher monsieur PASTEUR”.

Eerst in October van dat zelfde jaar, toen de berichten van JOSEPH MEISTER allergunstigst bleven, werd door PASTEUR een nieuwe patiënt in behandeling genomen.

't Was een jonge herder uit de Jura, hevig gebeten door een dollen hond.

Intusschen had de Academie reeds nota genomen van de nieuwe ontdekking van PASTEUR en was het bericht van de schitterende resultaten van zijn proef door de wereld verspreid. Medici en patiënten uit alle oorden der wereld kwamen bij PASTEUR.

Daar, in de kamer van PASTEUR, in het laboratorium, hadden elken middag om 12 uur de inentingën plaats.

Voor de patiënten interesseerde PASTEUR zich ten eerste en als er plattelandbewoners aankwamen in 't groote Parijs en, gebeten door een dollen hond, hulp zochten bij PASTEUR, dan zorgde hij er voor, dat die vreemdelingen een goed hotel kregen in de buurt en goed behandeld werden. Vooral voor kinderen had hij ontzettend veel over.

Men heeft hem tranen zien storten bij het lijkje van een negenjarig meisje, LOUISE PELLETIER, dat reeds te ver door de dolheid was aangetast, zoodat de inentingën niet meer hielpen.

De dood van LOUISE PELLETIER heeft nogal beteekenis gehad, daar twijfelaars en ongeloovigen dat voorbeeld aangrepen om te zeggen, dat de patiënten van PASTEUR evengoed bezweken. Desniettegen-

staande kwamen weldra vier kinderen uit Amerika, onder begeleiding van een dokter en de moeder van de jongste der vier, te Parijs als patiënten aan.

De *New-York Herald* had een: »Bede om Hulp'' geplaatst en zoo waren deze arme kinderen op kosten van medelijdende menschen getransporteerd.

Eigenaardig was het dat de menschen die bij PASTEUR kwamen, gewoonlijk heele groote operaties verwachtten en ten slotte zich er over verwonderden er met een klein prikje in de hand af te komen.

Toen de vier Amerikaantjes in hun vaderland genezen terug kwamen, waren zij de voorwerpen van veler bewondering; de bladen waren er vol van en de Nieuwe Wereld huldigde PASTEUR. 't Is bijna niet te gelooven en toch waar, dat PASTEUR correspondentie had met tal van gewezen patiënten; er bestaan nog brieven van hem, geschreven aan JOSEPH MEISTER, aan den jongen herder JAPILLE en anderen.

Den 1^{en} Maart 1886 verklaarde PASTEUR voor de Academie, dat door hem nu 350 gevallen waren behandeld en dat niemand was bezweken dan de kleine LOUISE PELLETIER. PASTEUR vestigde er tevens de aandacht op, dat het nu tijd was voor het oprichten van eene inrichting tegen hondsdoelheid.

De Academie besloot eene inrichting te bouwen met den naam »Institut Pasteur''.

Van alle kanten stroomden rijke giften toe. In dien tijd werden door PASTEUR niet minder dan 19 Russen behandeld, allen gebeten door een dollen wolf. Om het ernstige van de wonden werden zij dubbel, 's morgens en 's avonds ingeënt. Als ze voor PASTEUR verschenen, blonk in die oogen een straal van hoop en van dankbaarheid en ze stamelden het eenige woord Fransch dat ze kenden: »PASTEUR''.

Weldra bezweken er drie, PASTEUR worstelde als het ware voor het behoud der anderen; ze werden echter behouden naar Rusland teruggezonden en de Tsaar, die van alles afwist, zond aan PASTEUR een vorstelijk geschenk: het grootkruis van St. Anna v. Rusland in brillanten, plus 100.000 francs voor het »Institut Pasteur''.

Zooals ik reeds zeide, vloeiden er van alle kanten giften voor den bouw van het instituut.

Niet alleen vorstelijke en hooggeplaatste personen waren de gevers, neen, ook studenten ledigden hun spaarpot (een curieus ding

is een studenten-spaarpot), arbeiders zonderden wat af van hun weekgeld voor het instituut.

Uit den Elzas kwamen 43.000 francs en kinderlijk verheugd was PASTEUR, toen hij onder de gevers ook een kleine gift opmerkte van JOSEPH MEISTER, zijn eersten patiënt, van wien hij schreef: »Je le porte dans mon coeur ce cher enfant, qui a été pour moi pendant de longues semaines le sujet de tant d'alarmes».

In dien tijd waren verscheidene doctoren dagelijks PASTEUR behulpzaam n.l. DR. GRANSCHER, CHANTEMESSE, FERRILLON, enz.

In October 1886 werd PASTEUR ongesteld; zijn hart was niet normaal. Men ried hem aan naar het Zuiden te gaan en een vriend der Wetenschap bood PASTEUR zijn villa te Bordighera aan, een waar lusthof met een heerlijk palmbosch aan de Middellandsche Zee.

In het eind van November vertrok hij onder groote belangstelling met zijn vrouw, zijn dochter, zijn schoonzoon en twee kleinkinderen.

Een lang leven voor hem, die zooveel gedaan had om dat van anderen te verlengen, was aller wensch.

De rust deed hem zeer goed en was absoluut noodig.

»Uw dolle-arbeid», zeide zijn dokter, DR. VILLEMEN, »heeft uw hart aangetast.»

Rust, hier in dien schoonen tuin vol oranjeboomen, te midden van mimosa's en onder prachtige palmen, was het eenige geneesmiddel. Hij ontving een bezoek van Prins NAPOLEON onder den naam van Graaf DE MONCALIÈRE.

Een aardbeving in den omtrek van Bordighera op 23 Febr. 1887, verdreef PASTEUR van daar naar Arbois. Vandaar kon hij gelukkig weldra hersteld naar Parijs terugkeeren.

De resultaten gedurende zijn afwezigheid bewezen PASTEUR, dat zijn inenting tegen dolheid minstens zoo zeker en goed werkte als inenting tegen pokken.

Den 23^{en} October, op een Zondagmorgen, gevoelde PASTEUR zich plotseling ongesteld; hij wilde iets zeggen tot zijne vrouw, doch zijn tong was verlamd.

Gelukkig duurde deze aanval van beroerte slechts kort, doch herhaalde zich den volgenden Zaterdag op dezelfde wijze.

Sedert dien tijd scheen de kracht van PASTEUR gebroken, al behoeft hij zich nog niet geheel aan den arbeid te onttrekken en was hij nog altijd bezig met zijn »morbus» en zijne bemoeiingen met het »Institut Pasteur», dat in de rue Dutot werd gebouwd.

't Was een kolossaal gebouw, met alles wat er bij behoort een oppervlakte beslaande van 11.000 M², met een prachtigen gevel, stijl Louis XIII.

Op 14 November 1888 had de plechtige inwijding plaats door den President der Republiek Carnot.

»Uw instituut» — zoo sprak hij o.a. tot PASTEUR — »is een eer voor Frankrijk».

JOSEPH BERTRAND, president van het comité voor het instituut Pasteur, hield een schitterende rede, vol dankbaarheid en hulde aan PASTEUR, vermeldende ook de namen van BIOT, SENARMONT, CLAUDE BERNARD en DUMAS. Vele anderen spraken, ook de minister van Financiën, die er op wees dat arm en rijk aan dien bouw hadden deelgenomen. Niet minder dan 2,586,680 francs waren ingekomen. Het instituut kostte 1,5663.686 francs, zoodat meer dan een millioen francs voor verdere benoodigdheden overbleef.

PASTEUR kon bij dit alles zijn gevoelens niet bedwingen. Tranen stroomden hem langs de wangen en hij moest aan zijn zoon opdragen zijne rede voor te lezen.

Hij gevoelde zich — zoo sprak hij zich daarin uit — een man »vaincu du temps», zijne leermeesters, zijne medearbeiders, ze waren bijna allen heengegaan.

Treffend was vooral de wijze waarop hij zijne leerlingen toesprak.

Hij droeg hen op, als in een testament, zijn werk voort te zetten.

Ten zeerste was PASTEUR met zijn instituut ingenomen en hoe geschokt zijn gezondheid ook was, hij bracht er zijne dagen dankbaar arbeidende door en niets ontging hem wat betrekking had op zijn »morbus».

In 1892 vormden zich in alle landen comité's om PASTEUR te huldigen op zijn 70sten verjaardag. Een medaille werd geslagen, voorstellende PASTEUR, met de woorden: »A PASTEUR, le jour de ses soixante-dix ans, la France et l'Humanité reconnaissante.»

Den 27^{en} December, 's morgens 10 uur, was het groot Amphitheatre van de Sorbonne geheel gevuld met leerlingen, vrienden en vereerders van PASTEUR.

Om half elf trad PASTEUR binnen aan den arm van den President der Republiek, terwijl de Republikeinsche Garde de »Marche triomphale» deed hooren. CARNOT geleidde PASTEUR naar zijn zetel. Een ademlooze stilte heerschte er onder al die a'gevaardigden van alle landen en natiën, terwijl de minister van openbaar onderwijs,

CHARLES DUPUY, het woord nam en PASTEUR's leven schetste. Hij schilderde PASTEUR als het voorwerp van liefde, dankbaarheid en trots van geheel Frankrijk. Daarna werd hem de medaille overgereikt en werden vele speeches door hooggeplaatsten gehouden. Al de groote steden van Europa hadden hun vertegenwoordiger.

Ook Arbois en Dôle bleven niet achter, zonden een fac-simile van zijn geboorte-akte met de handteekening van zijn vader en een foto van het huisje waarin hij werd geboren. PASTEUR was daardoor ten zeerste ontroerd, vooral toen hij de handteekening van zijn vader zag. Treffend was ook de hulde der studenten. De zoon van PASTEUR las weder de rede van zijn vader. Deze zelf kon niet spreken vanwege de aandoening.

De kreten »leve PASTEUR» weerklonken daarna door de enorme zaal, terwijl de president van Frankrijk opstond en den 70-jarige hartelijk de hand drukte, gelukwenschte en omhelsde.

Van dien tijd af was de sympathie, die PASTEUR in zijn streven ondervond, nog grooter en in menig testament werd een aanzienlijke som vermaakt aan het »Institut Pasteur». Een dame, die onbekend wenschte te blijven, kwam bijv. in 't cabinet van PASTEUR in de rue Dutot en gaf hem de beschikking over drie studiebeurzen, ieder van 3000 francs, voor jongelui, die in zijn vak wenschten te studeeren en geen middelen hadden. Een moeder, wier kinderen diphtheritis hadden, schreef aan PASTEUR: »gij zult, indien gij wilt, zeker een remedie vinden tegen die vreeselijke ziekte.»

En waarlijk, er werd in het laboratorium van PASTEUR gewerkt door DR. ROUX en DR. JERSIN, welke arbeid in 1893 leidde tot het inenten met serum hetgeen de sterfte door diphtheritis in 4 maanden bracht van 51 op de 100, tot 24 op de honderd gevallen. Dezelfde DR. JERSIN heeft in 1894 belangrijke ontdekkingen gedaan ter bestrijding van de pest.

Den 4^{en} November 1894 had PASTEUR, die reeds lang ziekelijk was, een aanval van uraemie.

Gedurende vier uur lag hij bewusteloos, badend in zijn zweet; daarna werd het wat beter.

De volgende dagen van ziekte werd hij door zijne leerlingen liefderijk verpleegd.

Zijn vrouw week niet van zijn sponde en het was als trachtte zij den naderenden dood af te weren van dat zoo geliefde pand.

Onvergelijkelijk was de zorg van DR. CHANTEMESSE voor zijn patiënt.

Deze sprak niet veel maar dacht des te meer. Dikwijls zag men tranen in die diepstaande oogen.

In het eind van December kreeg men weer goed. Den 1^{en} Januari ontving hij al zijne medearbeiders, tot den jongsten »garçon" van zijn laboratorium toe.

De belangstelling in PASTEUR was algemeen. Tegen den middag kwam PASTEUR zelf in het laboratorium en DR. ROUX toonde hem den pestbacil.

Gelukkig gevoelde PASTEUR zich onder zijne leerlingen: DR. CALMETTE vooral die in Frankrijk een tweede instituut PASTEUR stichtte te Lille, DR. JERSIN in China, Ms. LE DANTER in Brazilië, DR. NICOLLE te Constantinopel...

»O, wat zou ik nog veel te doen hebben" zeide PASTEUR en drukte de hand van DR. ROUX.

In Mei wilde de Universiteit te Breslau hem vereeren met »l'ordre du mérite de Prusse", doch was zoo voorzichtig (terugziende op de weigering van het eere-diploma der Universiteit te Bonn) eerst te vragen of hij het, ingeval het werd aangeboden, zou aannemen.

Hoewel de krachten van PASTEUR langzamerhand afnamen en een melancholische trek op zijn gelaat zichtbaar werd, klaagde hij toch nooit.

Den 13^{en} Juni kwam hij voor het laatst van de trappen van het instituut PASTEUR.

In een rijtuig begaf hij zich naar Villeneuve-l'Étang. Daar bracht hij nog een goeden tijd van rust door, die weldadig werkte op zijn geestestoestand. Hij gevoelde meer en meer dat zijn vermoeide hand nu de toorts wel kon laten zakken, die zooveel andere lichten had ontstoken.

Liefderijk waren de zorgen van madame PASTEUR en zijne dochter; 't was treffend te zien hoe zij, gezeten op het terras van het oude kasteel Villeneuve-l'Étang, den grijzen geleerde voorlazen of luisterden naar de verhalen uit zijn jeugd. En als hij, die zeer moeilijk ter been werd, daar liep tusschen zijne kleinkinderen, dan was het als zag men jonge frissche rozenstruiken klimmen en bloeien aan den voet van een stervenden boom.

Hij werd meer en meer stijf en ook het spreken begon hem zeer moeilijk te vallen. Zijn gezicht alleen bleef uitstekend, zijn geloof in een beter leven onwankelbaar.

In de laatste week van September was hij te zwak om zich op te richten.

Den 27sten September, toen zijn vrouw hem een glas melk wilde geven, zeide hij op moedeloos toon: »je ne peux plus". Toen zakte zijn hoofd terug in het kussen en sluimerde hij in.

Gedurende 24 uren bleef hij onbewegelijk, terwijl zijn lichaam bijna geheel verlamd was. Zijn oogen waren gesloten. Een zijner handen lag in de hand van mad^{me} PASTEUR, de andere omklemde een crucifix. Zoo stierf op Zaterdag 28 September 1895, omringd door zijne familie en leerlingen, in den namiddag, LOUIS PASTEUR.

En wij, wij leggen in gedachten een krans neêr op het graf van den grooten man en zeggen: »groote, goede Meester, ach dat een deel van uwen geest op ons nederdale!"

Rotterdam, 10 Juni 1904.
